

I. ÜNİTE

DEĞİŞEN DÜNYA DENGELERİ KARŞISINDA OSMANLI SİYASETİ (1595-1774)

1595-1770 YILLARI ARASINDAKİ SİYASİ GELİŞMELER

- ❖ *Haçova Muharebesi-1596*
- ❖ *Zitvatorok Antlaşması-1606*
- ❖ *Nasuh Paşa Antlaşması-1612*
- ❖ *Serav Antlaşması-1618*
- ❖ *Hotin Antlaşması-1621*
- ❖ *Kasr-ı Şirin Antlaşması-1639*
- ❖ *Vasvar Antlaşması-1664*
- ❖ *Girit'in Fethi-1669*
- ❖ *Bucaş Antlaşması-1676*
- ❖ *Bahçesaray Antlaşması-1681*
- ❖ *II. Viyana Kuşatması-1683*
- ❖ *Karlofça Antlaşması-1699*
- ❖ *İstanbul Antlaşması-1700*

Soru: Osmanlı Devleti'nin dünya gücü olmasında etkili olan politikalar neler olabilir?

- Habsburg Hanedanının lideri Şarlken'in Osmanlı Devleti'ne karşı birlik arayışları için rakibi olan Fransız kralı I. Fransuva desteklenmiştir.
- Bu kapsamda Fransa siyasi, askeri ve ticari ayrıcalıklar (kapitülasyonlar) tanınmıştır.
- Şarlken'in liderliğindeki Katolik (Haçlı) ittifakına karşı Avrupa'daki Protestanlar desteklenmiştir.
- Batı yönündeki seferleri güvenlik altına almak için doğu yönündeki iki büyük Türk-İslam devleti ile mücadele edilmiştir.

XII. YÜZYILA GİRERKEN AVRUPA VE DÜNYADAKİ GENEL DURUM

Orta Çağ'ın sona ermesinden itibaren özellikle Avrupa'da çok önemli siyasi, dini ve ekonomik gelişmeler yaşanmaya başladı. Bu

gelişmeler sadece Avrupa'yı değil, ilerleyen süreçte Osmanlı Devleti'ni de ciddi şekilde etkilemiştir.

Bu gelişmeler:

- ⇒ Feodalitenin zayıflaması, mutlak krallıkların güç kazanması.
- ⇒ Katolik Kilisesi ile Papalığın itibar ve güç kaybetmesi.
- ⇒ Coğrafi Keşiflerle birlikte yeni ticaret yollarının bulunması.
- ⇒ Reform Hareketleri gibi gelişmeler sayılabilir.

NOT: Avrupa'daki mutlak krallıkların güç kazanması, Osmanlı Devleti'nin karşısına özellikle askeri ve siyasi yönden güçlü ve yeni rakiplerin çıkmasına neden olacaktır.

NOT: Coğrafi Keşifler sonucu Akdeniz limanlarının önemi azalmış, Atlas Okyanusu kıyısındaki limanlar önem kazanmıştır. Bu durum Osmanlı Devleti'nin gelirlerinin azalmasına ve ekonomisinin bozulmasına yol açarken Fransa, İspanya, Portekiz, Hollanda ve İngiltere gibi devletlerin güçlenip zenginleşmesine neden olacaktır.

NOT: Rönesans'ın neden olduğu kültürel ve bilimsel gelişmeler ise 16. Yüzyıla her anlamda Osmanlı Devleti'nin gerisinde giren Batı Avrupa devletlerinin hızla aradaki farkı kapamasına ve Osmanlı Devleti'nin önüne geçmesine neden olmuştur.

Avrupa'da Siyasi Durum:

- Feodal yapı çökmüş, onun yerine **mutlak yönetimler** güç kazanmıştır.
- Sömürgecilik hareketleri başlamıştır. Yeni keşfedilen yerleri kendi amaçları için kullanmaya başlayacaklardır.
- Kutsal Roma-Germen İmparatorluğu **Habsburg Hanedanlığı** tarafından yönetilmekte idi. Kutsal Roma-Germen İmparatorluğunda mezhep savaşları çıkacak ve Habsburg Hanedanlığı zayıflayacaktır.
- Kutsal Roma-Germen İmparatorluğu yıkıldıktan sonra bu devlet sınırları içinde yer alan **Prusya Devleti** güçlenecek 1871 yılında **Almanya** adında yeni bir devlete dönüşecektir.
- **Prusya** bu yüzyılda Osmanlı Devleti'nin en büyük düşmanlarından biri olacaktır.

Fransa'da Durum:

- İngiltere ile Yüzyıl Savaşları yapacak ve bu savaşı kazanacaktır.
- Bu dönemde Osmanlı Devleti'nin Avrupa'daki en güçlü müttefikidir.
- Sömürgeciliğe başlayacaktır.

İngiltere'de Durum:

- Fransa ile yaptığı Yüzyıl Savaşlarını kaybetmiş ve içerde iç savaşlar başlamıştır.
- Bu iç savaşlar tarihe **Çifte Gül Savaşları** olarak geçecektir. Bu kargaşadan İngiltere başarı ile çıkacaktır. Merkezi otoritesini güçlendirecektir.

İspanya ve Portekiz'de Durum:

- Yeni Çağdaki en güçlü denizci devletlerdir.
- XVII. Yüzyıldan itibaren İngiltere ve Fransa tarafından sömürgeleri ellerinden alınacaktır.

Rusya'da Durum:

- XVII. Yüzyıla kadar **Knezlikler** halinde yönetilmekte idi.
- Siyasi birliği zayıftı.
- **I. Petro** (Deli Petro yâda Büyük Petro olarak da bilinir) ile merkezi otoritesini güçlendirecektir.
- I. Petro'ya göre Rusya'nın güçlenmesi için bazı şartlar vardı.

Bunlar:

1. Avrupa'nın **teknolojik gelişmelerinin** Rusya'ya getirilmesi gerekir.
 2. Avrupalı devletlerin yaptığı gibi Rusya'nın da **sömürgeciliğe başlaması** gerekir.
 3. Sömürgecilik hedefine ulaşılabilmesi içinde Rusya'nın **sıcak denizlere inmesi** gerekir (Sıcak denizlere inme olarak bilinecek olan ve ilerde sürekli karşımıza çıkacak olan bu amaç: önce Karadeniz'e ulaşmak ve ardından Akdeniz'e ulaşmaktır).
- Rusya'nın bu amacı onun karşısına doğal olarak güney bölgesinde komşusu olan **Osmanlı Devleti'ni çıkaracaktır.**

Asya Kıtasında Durum

- Buradaki en güçlü devlet Rusya'dır.
- Altınorda Devleti yıkıldıktan sonra Özbekler güçlenmiştir.
- Yine **Altınorda Devleti** yıkıldıktan sonra burada **Hive, Hokand, Buhara, Özbek** gibi Hanlıklar kurulmuştur.
- Burada bulunan diğer bir devlette Manas Destanı ile bilinen **Kırgızlar**'dır.
- Ayrıca bu bölgede bu dönemde yine **Kaşgar** ve **Babür** gibi devletlerde varlıklarını korumakta idi.

Osmanlı Devleti'nde Durum:

- Bu yüzyılda Osmanlı devleti en geniş sınırlarına ulaşacaktır.
- Çok büyük toprak kayıpları yaşanmayacaktır.
- Genişleme süreci sona erecektir.

Soru: Osmanlı Devleti'nde duraklamanın nedenleri nelerdir?

1. Merkezi otoritenin bozulması.
2. Askeri yapının bozulmaya başlaması.
3. Ekonominin zayıflaması.
4. Toprak sisteminin bozulması.
5. Liyakate dayalı görevlendirmelerin azalmaya başlaması.
6. Devletin doğal sınırlarına ulaşması.

- Batıda **Avusturya, Venedik, Lehistan** ve yüzyıl sonlarına doğru **Rusya**; doğuda ise **İran** Osmanlı Devleti'nin en yoğun siyasi ilişkiler içinde olduğu devletlerdendir.
- Bu yüzyılda 50 sadrazam ve 11 padişah değişikliği yaşanacaktır. Çünkü merkezi otorite zayıflamıştır.

OSMANLI-AVUSTURYA İLİŞKİLER / AVUSTURYA İLE UZUN SAVAŞLAR DÖNEMİ

Habsburg Hanedanlığı Hakkında Kısa Bilgi

Adını İsviçre'de bulunan Şahin Kalesi'nden alan hanedanlık Avrupa'da bulunan Fransız Capet Hanedanından sonraki en büyük hanedanlıktır.

Habsburg hanedanı Kutsal Roma Germen İmparatorluğuna katılarak Avusturya'ya yüzyıllarca hâkim olan bir hanedandır. Hollanda'yı, Flemenkleri, Castilla (Kastilya) ve Aragonları (İspanya), Macaristanı evlilikler yolu ile egemenliğine almıştır.

Kanuni Sultan Süleyman döneminde Macaristan'ın Osmanlı topraklarına katılmasının ardından Habsburg Hanedanı tarafından yönetilen Avusturya, Orta Avrupa hakimiyeti için sık sık ormanlı Devleti ile karşı karşıya gelmeye başladı.

1533 İstanbul Antlaşması ile Osmanlı Devleti'nin siyasi üstünlüğünü kabul eden Avusturya buna rağmen fırsat buldukça Osmanlı hakimiyetindeki Macar topraklarına saldırmaktan geri durmuyordu.

1593-1606 Avusturya Seferi

- ⇒ Avusturya'nın Osmanlı himayesinde bulunan **Erdel**'in iç işlerine karışması üzerine düzenlenmiştir.
- ⇒ Bu sefer sırasında 24-26 Ekim 1596 tarihinde yapılan **Haçova Muharebe'sini** akıncı birliklerinin ve yardımcı birliklerin büyük gayretleri sonucunda Osmanlı Devleti kazanmıştır.
- ⇒ Ancak **Anadolu'da Celali İsyanlarının**, Doğu tarafında ise İran ile yeni savaşların başlaması üzerine bu seferden yeterince faydalanıp, Avusturya'nın Macaristan'daki varlığına son verilemedi.
- ⇒ Avusturya'nın barış isteği üzerine bir antlaşma imzalanacaktır.

Zitvatorok Antlaşması (11 Kasım 1606)

- Savaş sırasında ele geçirilen Eğri, Estergon ve Kanije kaleleri Osmanlı Devleti'ne bırakılacak.
- Avusturya Osmanlı Devleti'ne **bir kereye** mahsus savaş tazminatı ödeyecek, buna karşılık Osmanlı Devleti'ne ödediği yıllık vergi kaldırılacaktır.

- Daha önce protokolde sadrazama eş değer kabul edilen Avusturya **Arşidükünün** padişaha **denk sayılması** kabul edilecektir.

NOT: Bu madde ile Osmanlı Devleti'nin 1533 İstanbul Antlaşması ile Avusturya karşısında elde ettiği **siyasi üstünlük böylece son bulacaktır.**

17. yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren Osmanlı Devleti'nin Batıda ilerleyişi yavaşlayacak ve hatta bir süre sonra durma noktasına gelecektir.

NOT: Peki bunun etkileri Osmanlı devleti açısından nasıl sonuçlar doğuracaktır?

- ⇒ **İskân politikasının** uygulanamamasına,
- ⇒ **Anadolu'nun** kalabalıklaşp, yoksullaşmasına,
- ⇒ **İç isyanların** ve devlete karşı işlenen suçların artmasına,
- ⇒ **Devşirme Sistemi'nin** durma noktasına gelmesiyle Yeniçeri Ocağı'nın bozulmaya başlamasına neden olacaktır.

Zitvatorok Antlaşmasınının Düşündürdükleri;

- Osmanlı, Macaristan'da **Eğri ve Kanije adlarında iki yeni beylerbeylik** oluşturmuştur.
- Osmanlı padişahının rakibini **"Caesar"** unvanıyla kendisiyle eşit bir hükümdar olarak tanıması Osmanlı Devleti'nin artık Kanuni Sultan Süleyman dönemindeki büyük iddialarından vazgeçtiğini göstermiştir.
- Uzun savaş yılları Osmanlı Devleti'nin, **askeri zaafalarını** ortaya çıkarmıştır.
- Yeni harp teknolojisini kullanan Avusturya askeri karşısında eski usul ile savaşan tımarlı Sipahilerin yetersizliği Osmanlı hükümetini Anadolu'da tüfek kullanabilen **Sekban askeri** toplamak zorunda bırakacaktır.
- Osmanlı Devleti'ne dış politikada **prestij** kaybettirmiştir.
- Avusturya'nın büyük devlet seviyesine çıkmasını ve Osmanlı devleti ile diplomatik **protokolde eşit olmasını** sağlamıştır.

Vasvar Antlaşması (10 Ağustos 1664)

Zitvatorok Antlaşması sonrasında başlayan barış dönemi Avusturya'nın yeniden Erdel'in iç işlerine karışmaya başlaması ile sona erecektir. Bunun üzerine Osmanlı devleti ile Avusturya arasında yaşanan askeri mücadeleler yeniden başladı. Bu mücadeleler Avusturya'nın barış istemesi ile son buldu.

- ⇒ **Erdel** Osmanlı Devleti'nde kalacak ve Avusturya Erdel'in iç işlerine karışmayacaktır.
- ⇒ **Uyvar** ve **Novograd** kaleleri Osmanlı Devleti'ne bırakılacaktır.

NOT: Avrupa'da bugün dahi kullanılan **"Türk gibi güçlü"** sözü batılılarca ilk defa Uyvar'ın fethinin ardından söylenmiştir.

II. Viyana Kuşatması (14 Temmuz-12 Eylül 1683)

Nedenleri:

- ⇒ Avusturya'nın Macaristan'a baskı yapması.
- ⇒ Tökeli İmre liderliğindeki Protestan Macarların Osmanlı Devleti'nden yardım istemesi.

Kuşatmanın Başarısız Olmasına Yol Açan Nedenler Nelerdir?

- ⇒ Viyana önlerine gelmeden daha gerideki **Avusturya kalelerinin** alınmaması.
- ⇒ Sadrazam **Merzifonlu Kara Mustafa Paşa** ile çekişme yaşayan **Kırım Hanı Murat Giray'ın** Tuna Nehri'ni tutma görevini yapmaması.
- ⇒ Viyana şehrinin güçlü surlarla çevrili olması (I. Kuşatmadaki başarısızlıkla tek ortak nedendir).
- ⇒ Papa'nın kışkırtması ile **Rusya, Venedik, Malta ve Lehistan'ın** ittifak yapıp Avusturya'ya destek olması.
- ⇒ Bu ittifakın oluşturduğu Lehistan Kralı Jan Sobieski komutasındaki 120 bin kişilik Haçlı ordusunun Viyan'a önlerine gelmesiyle Osmanlı ordusunun iki ateş arasında kalması ve yapılan meydan savaşını kaybetmesi.

Avrupalı Kutsal ittifak devletleri kuşatma sonrasında da birlikte hareket ederek pek çok farklı cephede Osmanlı Devleti'ne saldırdılar. 16. Yüzyıl boyunca süren bu savaşlar sonrasında Osmanlı Devleti barış istemek zorunda kalmıştır.

NOT: Bu savaşlar sırasında Osmanlı tahtında bulunan padişahlardan **II. Mustafa** ordunun başında sefere çıkan son Osmanlı hükümdarıdır.

Karlofça Antlaşması (26 Ocak 1699)

- ⇒ **Banat** ve **Temeşvar** hariç **Macaristan** ve **Erdel Avusturya'ya** bırakılacak.
- ⇒ **Podolya** ve **Ukrayna Lehistan'a** bırakılacak.
- ⇒ **Venedik, Mora Yarımadasını** ve **Dalmaçya Kıyılarını** topraklarına katacak.
- ⇒ Antlaşma **Avusturya'nın garantörlüğünde** 25 yıl geçerli olacaktı.

Karlofça Antlaşması'nın Tarih Açısından Önemi Nedir?

- Osmanlı Devleti batıda ilk kez toprak kaybı yaşadı.
- Avrupa'da Türklerinde yenilebileceği fikri oluştu.
- Duraklama Dönemi sona erdi ve Gerileme dönemi başladı.
- Türklerin Sakarya Savaşı'na (1921) kadar devam edecek olan geri çekilişi başladı.

Kutsal İttifak

Osmanlı Devleti'nin II. Viyana kuşatması başarısızlığı nedeni ile Avrupa Devletler ümitlenecek ve Papa önderliğinde Kutsal İttifakı kuracaklardır.

Kutsal İttifak üyeleri: Lehistan, Venedik, Malta, Avusturya ve Rusya'dır.

Osmanlı Devleti bu devletlere karşı 4 cephede 16 yıl boyunca savunma yapmak zorunda kalacak ve kuşatmayı kaybedecektir. Savaşın sonucunda Karlofça Antlaşması imzalanacaktır.

OSMANLI-RUSYA İLİŞKİLERİ

- Karadeniz'in kuzeyinde hüküm süren **Altın Orda Devleti'nin Timur döneminden** itibaren güç kaybetmesi ve 1502 tarihinde yıkılması üzerine kuzeyde bulunan **Moskova Knezliği** güç kazanmış ve sınırlarını Karadeniz'e doğru genişletmeye başlamıştır.
- Moskova Knezliği 1547 tarihinden itibaren **Rusya Çarlığı** adını almış ve ilk Rusya Çarı **IV. İvan (Korkunç İvan)** olmuştur. Bu genişleme ve güneye inme politikası sonucu Rusya ve Osmanlı Devleti 17. Yüzyıldan itibaren savaşlar ve antlaşmalarla geçecek 250 yıllık yoğun bir siyasi döneme girmiştir.

Bahçesaray (Çehrin) Antlaşması (3 Ocak 1681)

Rusların Osmanlı himayesindeki Ukrayna topraklarına saldırması üzerine Sadrazam Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Rusya üzerine sefere çıktı (1678) ve Rus kuvvetlerini yenilgiye uğratarak Çehrin Kalesi'ni Ruslardan aldı. Rus Çar'ının barış istemesi üzerine yapılan antlaşma sonucunda;

- ⇒ **Dinyeper (Özi) Nehri** iki devlet arasında sınır olarak kabul edildi.
- ⇒ **Kiev** şehri Ruslara bırakıldı.
- ⇒ Rusya Osmanlı Devleti'ne bağlı **Kırım Hanlığına** vergi ödemeye devam etti.

İstanbul Antlaşması (14 Temmuz 1700)

Karlofça Antlaşması sonrasında zor durumda kalan Osmanlı Devleti kuzeyde güçlenen komşusu Rusya'ya da taviz vermek zorunda kalmıştır. **Antlaşmaya göre;**

- ⇒ Kırım'da bulunan **Azak Kalesi** ve civarı Rusya'ya verildi.
- ⇒ Rusya İstanbul'da **daimî bir elçi** bulunduracaktı.
- ⇒ **Rus Hacılar** Kudüs'ü serbestçe ziyaret edebilecekti.

NOT: İstanbul Antlaşması ile Osmanlı Devleti Rusya'yı resmen tanımıştır. Rusya'nın Karadeniz egemenliğinin ilk adımı atılmıştır.

NOT:

18. Yüzyıla başlarken Osmanlı Devleti'nin ana amacı 1699 Karlofça ve 1700 İstanbul Antlaşmaları ile kaybettiği toprakları geri almaktır.

Bunun için yüzyılın ilk çeyreğinde agresif bir politika izledi. Ancak 1718'de Pasarofça Antlaşması'nın imzalanması ile bu beklentinin gerçekleşmeyeceği anlaşıldı.

Bu tarihten sonra Osmanlı Devleti mevcut topraklarını koruma çabası içine girecektir.

OSMANLI-SAFEVİ SAVAŞLARI (1578-1639)

- Yavuz Sultan Selim'in **1514 Çaldıran Zaferi** ile başlayan mücadele Kanuni Döneminde Osmanlı'nın üstünlüğü ile devam etmiş ve **1555 Amasya Antlaşması** ile Osmanlı-Safevi arasında barış süreci başlamıştı.
- Ancak 16. Yüzyıl sonlarından itibaren Safevi Devleti Karadeniz kıyılarına çıkmak için tüm Kafkasya'yı ve Batı Türkistan'ı ele geçirme politikasını gütmeye başlayacaktır.
- Osmanlı Devleti ise Kafkasya'yı ele geçirerek Hazar Denizi'ne ulaşmayı ve böylece hem Rusya'nın güneye inmesini hem de Safevilerin Kafkasya'ya ve Batı Türkistan'a doğru yayılmasını engellemek isteyecektir. Bu durumda Osmanlı için Rus ve Safevi tehlikesi bertaraf edilecektir.
- Safevi Devleti'nin **Amasya Antlaşmasına** uymayarak, **Osmanlı şehzadelerini kışkırtması, İpek Yolu üzerinde denetim kurması, Osmanlı Devleti aleyhine ittifaklara girmesi ve Şiiilik propagandası yapması nedeniyle** savaş başlayacaktır. Bu savaş

sonucunda **Ferhat Paşa Antlaşması (1590)** yapılacaktır. Bu antlaşmaya göre:

- ⇒ Tebriz, Karabağ, Dağıstan ve Şirvan Osmanlı Devleti'ne bırakılacaktır.
- ⇒ Osmanlı Devleti bu antlaşma **doğuda en geniş sınırlarına** ulaşacaktır.

Nasuh Paşa Antlaşması (20 Kasım 1612)

Ferhat Paşa Antlaşmasından sonra Safevi Devleti Osmanlı ordusundan esinlenerek daimî bir askeri birlik kurmuş ve bu orduyu top ve tüfekler ile takviye etmiştir. Bunun yanında Fransa, Almanya ve Rusya gibi devletlerle ittifak kurmaya çalışmıştır. Ayrıca Safevi Devleti ipek ihracatını durdurarak Osmanlı ekonomisine zarar vermeye çalışacaktır.

1603 tarihinde iki devlet arasında başlayan ve İran üstünlüğü ile sonuçlanan savaşların ardından Nasuh Paşa Antlaşması imzalanacaktır. **Buna göre:**

- ⇒ Osmanlı Devleti Ferhat Paşa Antlaşması ile aldığı **Azerbaycan, Gürcistan ve Luristan**'ı İran'a geri verdi.
- ⇒ İran'da Osmanlı Devleti'ne bu topraklar karşılığında vergi olarak yılda 200 deve yükü ipek verecektir.

Serav Antlaşması (26 Eylül 1618)

İran'ın ödemesi gereken vergiyi vermemesi üzerine 1617 tarihinde tekrar başlayan savaşların ardından imzalanacaktır.

- ⇒ Nasuh Paşa Antlaşmasındaki sınırlar yeniden kabul edilmiştir.
- ⇒ İran'ın verdiği yıllık ipek miktarı 100 deve yüküne indirilmiştir.
- ⇒ 1622 yılında iki devlet arasında tekrar başlayan savaşlar sonucunda İran 1624 tarihinde Osmanlı hakimiyetindeki **Bağdat**'ı ele geçirdi.
- ⇒ Bunun üzerine padişah IV. Murat İran üzerine sefere çıktı.
- ⇒ Tarihte "**Revan Seferi**" (1635) olarak bilinen ilk sefer sonrasında **Doğu Anadolu ve Azerbaycan'ın bir kısmı** İran hakimiyetinden kurtarıldı.
- ⇒ 1638 yılındaki ikinci sefer neticesinde ise **Bağdat geri alındı** ve iki devlet arasında barış antlaşması yapıldı.
- ⇒ Bağdat'ın geri alınması üzerine IV. Murat'a "**Bağdat Fatih**" unvanı verildi.

Sınırları Belirleyen Antlaşma: Kasr-I Şirin Antlaşması (17 Mayıs 1639)

- ⇒ Bağdat, Basra ve Kerkük Osmanlı Devleti'nde kaldı.
- ⇒ Revan ve Azerbaycan İran'a bırakıldı.
- ⇒ Osmanlı Devleti'nin doğu sınırları bu antlaşmadan sonra büyük oranda aynı kalmıştır.

NOT: Bugünkü **Türk-İran sınırı** büyük ölçüde bu antlaşma ile belirlenmiştir.

OSMANLI-LEHİSTAN İLİŞKİLERİ

- Lehistan, 1569 tarihinde kurulan **Lehistan-Litvanya Birliği** ile Orta ve Doğu Avrupa'da ortaya çıkmış yeni bir siyasi oluşumdur.
- Bu devletin bulunduğu bölgede güçlenme ve gelişme isteği kendisini kaçınılmaz olarak komşusu Osmanlı ile karşı karşıya getirmiştir.
- Lehistan'ın Eflak, Boğdan ve Erdel'in iç işlerine karışması üzerine **II. Osman (Genç Osman)** Lehistan seferine (1620) çıktı.
- Hotin Kalesi önünde ve civarında yapılan, aylar süren savaşlardan netice alınamayınca iki devlet arasında barış antlaşması yapıldı.

(Genç Osman/II. Osman)

Hotin Antlaşması (9 Ekim 1621)

- ⇒ Kırım Tatarları Lehistan'a akın düzenlemeyecek.
- ⇒ Leh Kralı Kazakların Osmanlı topraklarına saldırmasını bizzat engelleyecek.
- ⇒ Sınıra inşa edilen Leh kaleleri yıkılacak.
- ⇒ Lehistan Eflak, Boğdan ve Erdel'in iç işlerine karışmayacak.
- ⇒ Hotin Kalesi Osmanlı egemenliğindeki Boğdan'a verilecek.

DEĞİŞEN DÜNYA DENGELERİ KARŞISINDA OSMANLI SİYASETİ (1595-1774)

⇒ Lehistan Osmanlı himayesindeki Kırım Hanlığına verdiği 40 bin altın vergiyi ödemeye devam edecektir.

NOT: Hotin Seferinin başarısız olmasının en önemli nedeni Yeniçerilerin isteksiz savaşmalarıdır.

⇒ II. Osman bu seferde yaşananlar yüzünden Yeniçeri Ocağını kaldırıp, **Anadolu ve Mısır askerlerinden oluşacak yeni bir ordu kurmak istemiştir.**

⇒ Durumu haber alan Yeniçerilerin ulema ve halkın bir bölümünden de destek alarak çıkardıkları isyan neticesinde **II. Osman** tahttan indirilerek öldürülmüştür.

NOT: II. Osman bir isyanda ölen ilk Osmanlı padişahıdır.

Bucaş Antlaşması (18 Ekim 1672)

Lehistan'ın Osmanlı Devleti tarafından himaye edilen Ukrayna'ya saldırması ve bölgede yaşayan Ukrayna Kazakları'nın Osmanlı Devleti'nden yardım istemesi üzerine çıkılan Lehistan Seferi (1672-1676) sırasında imzalandı.

Antlaşmaya göre:

- ⇒ Sefer sırasında ele geçirilen Podolya Osmanlı Devleti'ne bırakıldı.
- ⇒ Ukrayna Osmanlı himayesindeki Kazaklar'a bırakıldı.
- ⇒ Lehistan ise Osmanlı Devleti'ne vergi ödeyecektir.
- Yıllık vergi ödemesi konusunda yaşanan anlaşmazlıklar üzerine iki devlet arasında savaş devam etti.
- 1676 tarihinde imzalanan **II. Bucaş Antlaşması** ile Lehistan'ın yıllık vergi ödemesini içeren maddeler kaldırıldı.

NOT: Bucaş Antlaşması ile Osmanlı Devleti **Batıda son defa bir toprak kazanmış** ve Batıda en geniş sınırlarına ulaşmıştır.

OSMANLI-VENEDİK İLİŞKİLERİ

- Bu dönemde iki devlet arasında yaşanan en önemli olay **Girit Kuşatması'dır** (1645-1669).
- Kuşatmanın nedeni Girit'te üslenen Hristiyan korsanlarının Akdeniz'deki Osmanlı çıkarlarına zarar vermesidir.
- Kuşatmaya karşılık olarak Venedik'te **Çanakkale Boğazı'nın** çıkışını ablukaya aldı.
- Adadaki iki önemli şehir ve kaleden biri olan Hanya kısa sürede ele geçirilirken, adanın

merkezi konumundaki Kandiye'nin alınması 24 yıl sürmüştür.

NOT: Girit'in alınmasıyla Akdeniz'deki Osmanlı üstünlüğü pekişmiştir. Kuşatmanın uzun sürmesinin temel nedeni **Venedik'in Akdeniz'deki son üssünün Girit olmasıdır.**

NOT: Duraklama Devrinde Osmanlı Devleti'nin fethettiği tek ada **Girit'tir.**

KARLOFÇA ANTLAŞMASINDAN SONRA OSMANLI DEVLETİ VE KONJEKTÜREL İTTİFAKLAR

- Osmanlı Devleti ilk defa masa başı diplomasisi ile tanıştı. Osmanlı Devleti daha önce antlaşma koşullarını dikte ederdi.
- Osmanlı Devleti'nde artık bürokratik unsurlar askeri unsurlara göre daha fazla önem kazanmaya başlayacaktır.
- Bu dönemden sonra Osmanlı Devleti'nin dış politikası yeniden şekillenmeye başlayacaktır.
- Osmanlı Devleti saldırıdan savunmaya geçecektir.
- Fransa bu tarihten sonra Osmanlı Devleti'nin nezdinde itibarsızlaşacak ve bu boşluğu **İngiltere ve Hollanda** dolduracaktır.
- Avusturya ve birçok Avrupalı devlet için Osmanlı tehlike olmaktan çıkacaktır. Artık Osmanlı savaş yerine Osmanlıdan ticari imtiyaz kazanma derdine düşeceklerdir.
- Osmanlı Devleti artık devleti kurtarmanın **Usul-u Kadim** (eski sistem yani yükselme döneminde yapılan faaliyetler ile) ile olamayacağını anlamış ve Avrupa'yı ilham alarak ıslahat yapmaya başlayacaktır.
- Bu bağlamda Avrupa'ya elçilik heyetleri gönderilecektir. Avrupa'dan da teknisyenler ve uzmanlar getirilmeye çalışılacaktır.
- Bunun bir sonucu olarak da ülkede ikili bir yaşam ortaya çıkacaktır. Bir tarafta klasik Osmanlı yaşamını yaşatmak isteyenler bir taraftan da batı yaşam tarzına geçenler ortaya çıkacaktır.

AVRUPA'DA DİN SAVAŞLARINDAN MODERN DEVLETE

- 17. Yüzyıldan itibaren **İngiltere ve Fransa, Roma Hukukuna dayanan** bir yönetim mekanizması geliştirmiş ve papalıktan bağımsız hareket etmek istemiştir.
- Bu da Avrupa'da **kilise ile krallık mücadelesine** neden olmuştur. Bu mücadeleler sonucunda kilise hem güç kaybetmeye başlamış hem de inandırıcılığını yitirmiştir.
- Zaten 15. yüzyıldan beri kiliseye karşı eleştiriler başlamış hızla yayılmaktaydı.
- 17. Yüzyıl ortalarına kadar devam eden mücadeleler sonucunda **Habsburg Hanedanlığı** Avrupa'ya hâkim olma amacına ulaşamayacak aksine bölgede politik çoğulculuk egemen olacaktır.

Otuz Yıl Savaşları (1618-1648)

- Avrupa'da din temelli başlayan ancak arkasında bir takım siyasi, sosyal ve ekonomik nedenlerin bulunduğu mücadeleler iki temel nedene dayanmaktadır.
- Otuz yıl savaşlarının çıkma nedenlerinden ilki **Habsburg Hanedanlığının Avrupa'da tek hâkim güç olmak** istemesidir.
- İkinci bir neden de **Martin Luther'in** öncülüğünü yaptığı Reform hareketleri **Mezhep Savaşları** olarak da bilinen Otuz Yıl Savaşlarına neden olacaktır.
- Bu savaşlarda birçok insan hayatını kaybedecektir.
- Westphalia adını verdiğimiz bu barış ile savaşlar son bulacak ve **Roma-Vatikan** merkezli Birleşik Avrupa yerine ulusal devlet merkezli **parçalanmış bir Avrupa** doğacaktır.

Otuz Yıl Savaşları Öncesi Avrupa'nın Genel Durumu:

- Reform hareketleri ile Kilise eleştirilmeye başlandı.
- Bu eleştiriler ile sosyal kurumların yeniden düzenlenmesi gerektiği fikri ortaya çıkacaktır.

Buna bağlı olarak Avrupa'nın siyasi ve sosyal düzeni sarsılacaktır.

- Bazı Kral ve Prenslar devlet otoritesini Papalığın etkisinden kurtarabilmek için Protestanlığa sıkıca sarılacaklardır.
- Martin Luther düşünceleri ile ortaya çıkan Reform Hareketlerinin **siyasallaşması** Avrupa devletlerinin iç ve dış işlerindeki dengeyi bozacaktır.
- Başta Fransa ve Almanya'da XVI. Yüzyıl ortalarında **Katolik ve Protestanlık** mezhepleri arasında birçok çatışma yaşanmıştır.
- Olayları çözmek yerine başka inanç ve mezheplere karşı durmayı seçen yöneticiler birçok katliam yapacaklardır.

Otuz Yıl Savaşlarının Nedenleri

- Avrupa'da dini kökenli meydana gelen savaşların sonuncusudur.
- Kutsal Roma-Germen İmparatorluğuna karşı Protestan Alman Prenslarının savaşı olarak da bilinir.
- Dini sebeplerle başlamış bir savaş olsa da bu savaşın çıkmasında **Habsburg ve Bourbon Hanedanlarının** siyasi mücadelelerinin rolü de bulunur.
- 1555 yılında Augsburg Antlaşması Katolikler ile Protestanlar arasında yapılmıştı. Bu antlaşma ile Kilise malları Protestan Prenslar tarafından kamulaştırılması yasaklanmıştı. Ancak Prenslar buna uymamış ve kamulaştırmaya devam etmişlerdir.
- Ayrıca yine bazı Alman Prensları daha tanınmamış olan Protestan mezhebinin benimsemesi de savaş nedeni olarak kabul edilir.
- **Protestan Birliği:** Fransa, Danimarka, Bohemya, İsveç, Norveç, Hollanda, İngiltere ve Protestan Alman Prensları.
- **Katolik Birliği:** Kutsal Roma-Germen İmparatorluğu, İspanya, Avusturya, Bavyera, Katolik Alman Prensları.

Otuz Yıl Savaşlarının Gelişimi:

- 1631 yılına kadar Katolikler savaşta galip durumdaydı.
- 1630 yılında İsveç savaşa dâhil olacaktır.
- 1635 yılında Fransa, İspanya'ya karşı savaşa girecektir.
- 1640 yılında Portekiz İspanya'dan ayrılarak bağımsızlığını kazanacaktır.
- 1648 yılında **Westphalia Antlaşması** yapılacaktır.
- Bu antlaşma ile Avrupa'da mezhep seçme özgürlüğü kabul edilecektir.
- Hollanda, İsviçre ve Portekiz gibi devletler bağımsızlığını kazanacaktır.
- Modern devletler hukukunun temelleri atılmış olacaktır.

Westphalia Barışının Sonuçları

- ⇒ Modern devletler hukuku ortaya çıktı.
- ⇒ Almanya'da Katolik, Protestanlık ve Kalvenizm geçerli mezhepler haline getirilmiştir.
- ⇒ Kutsal Roma Germen İmparatorluğu güç kaybetmeye başladı. Yerel hanedanlar ön plana çıkmaya başlayacaktır.
- ⇒ Fransa, Avrupa siyasetine yön vermeye başladı.
- ⇒ Almanya güç kaybederek gerileme ve iç karışıklıklara doğru giderken, İngiltere güç kazanmıştır.
- ⇒ Hollanda, Portekiz ve İsviçre bağımsızlığa kavuştu.
- ⇒ Devletlerarası ilişkilerde mütekabiliyet esası ön plana çıktı.
- ⇒ Hiçbir devlet başka bir devletin iç işlerine karışmayacak prensibi kabul edildi.
- ⇒ Kilise güç kaybetti

Savaşın Sonra Avrupa'da Durum

- **Almanya:** Savaşın sonra yüzlerce küçük prensliğe bölünecektir. 1871 yılına kadar mücadeleler devam edecektir. 1871 yılında Almanya kurulacaktır. Yine bu savaş nedeni ile Almanya'da nüfus oldukça azalacak buna bağlı olarak üretim duracaktır.
- **Fransa:** Bu savaşın sonra çevresindeki Habsburg çemberini kırarak ve ayrıca bazı

toprak kazançları da yaşayacaktır. Fransa monarşisini güçlendirecek ve XIX. Yüzyıla kadar Avrupa'nın en güçlü devleti olacaktır.

- **İsviçre:** Bu savaş ile bağımsız olacaktır.
- **Papalık:** bu antlaşma sonucunda en büyük darbeyi papalık alacaktır. Papalık antlaşmayı geçersiz saydığını duyuracaktır. Ancak antlaşmaya imza atan devletler bu kararı tanımayacaktır.
- **İngiltere:** Savaşa etkin olarak katılmamıştır. Ancak rakibi İspanya'nın yenilmesi İngiltere için olumlu sonuç doğurmuştur.
- **İspanya:** Antlaşmadan sonra da Fransa ile 11 yıl daha savaşacak ve yenilecektir. İspanya bu tarihten sonra bir daha eski güçlü dönemine geri dönemeyecektir.

Westphalia Barışının Önemi:

- Bu antlaşma ile artık devletler eskiye göre daha **seküler** (dünyevi) bir pozisyon alacaklardır.
- Artık Papalık devletlerin hâkimiyet sahasına karışmayacaktır.
- Avrupa'da artık devletler **için birincil öncelik devlet çıkarları** olacaktır.
- Daha önce Papadan yetki alan ve Vatikan'ı bir üst otorite olarak gören devletler, artık ülkelerinde toprakların mutlak hâkimi olacaklardır. Hatta Westphalia Barış'ına katılan devletler, Papalık temsilcisini konferansta dinlememiş ve antlaşma metinlerini de Papaya imzalatmamışlardır.
- **Avrupalı her devlet kilisesini millileştirme yoluna gidecektir.**
- **Din devlet tekeline (kontrolüne) alınacaktır.**

Modern Devletler Hukukunda Westphalia Modeli:

- Ulus Devletler, devletlerarası hukukun eşit özneleridir.
- Devletlerarası hukuk devletlerin **kendi arzularıyla taraf oldukları** antlaşmalarla belirlenmiştir.
- Bu modele göre devletler kendi tebaası üzerindeki yetki hakkı ve kendi toprakları

üzerindeki hâkimiyeti mutlaktır. Bu çerçevede devlet yasalar koyarak vatandaşları ile ilişkilerini oluşturur.

- Modern Avrupa'nın ve milli devletlerin kuruluşunda bu antlaşmanın önemi büyüktür.
- Bu model güçlü merkezi yönetimlerin oluşmasına fırsat tanımıştır.
- Aynı zamanda bu sistem bu kadar güçlü devlet varken birbirlerinin iç işlerine karışmalarını engelleyecek bir sistemde geliştirecektir. Bu sistem günümüz egemenlik anlayışı ve uluslararası toplum için bir başlangıç olacaktır.
- Bu barış ile Avrupa'daki ilahi egemenlik anlayışının sekülerleşmesine katkı sağlayacaktır.
- Bu sayede Avrupalı devletler kendi egemenlik alanları dâhilindeki tüm beşerî ve doğal kaynakları kullanmaya şansı yakalayacaklardır.
- Dış egemenlik konusunda da tüm devletler birbiri ile eşit olacak ve uluslararası alanda kendi toplumlarını temsil edeceklerdir.

NOT: Avrupa tarihinde 30 yıl savaşları ile ülkelerin kendi çıkarlarının dinsel bağlılık ve çıkarlardan ön planda tutulmaya başladığı bir sürece girildi. Bu tarihten itibaren ekonomik ve siyasi çıkarlarını korumak ve arttırmak için kendi yolunu çizen ve bağımsız hareket eden devletler dönemi başlayacaktır.

NOT: Bu nedenle ve tüm Avrupa'dan gelen temsilcilerin katılımıyla imzalanması sebebiyle Westphalia Antlaşması çağdaş diplomasisinin ve uluslararası ilişkilerin başlangıcı olarak kabul edilmektedir.

XVII. VE XVIII YÜZYILLARDA OSMANLI DEVLETİ'NDE VE AVRUPA'DA DENİZCİLİK FAALİYETLERİ

- XV. Yüzyıl sonlarına doğru başlayan **Coğrafi Keşifler** XVII. Yüzyıla girerken büyük ölçüde tamamlanmıştı. (Avustralya ve Okyanusya hariç)
- Tarihin ilk çağlarından beri Akdeniz, Karadeniz, Baltık Denizi, Kızıldeniz, Basra Körfezi gibi

kapalı denizlerde yürütülen denizcilik faaliyetleri ve deniz ticareti, Coğrafi Keşiflerle beraber okyanus ötesine ve yeni kıtalara taşınmıştır.

- Bu keşiflerin sonucunda XVII. Yüzyılda İngiltere, Fransa, Portekiz, İspanya ve Hollanda gibi devletler Avrupa kıtasının dışında yeni topraklar elde ettikleri gibi farklı hammadde kaynaklarına da sahip olmuşlardı.
- Bu durumun oluşmasına katkı sağlayan en önemli unsurlar **pusulanın** Avrupa'da kullanılmaya başlaması, Coğrafya biliminin gelişmesi ve **okyanuslara dayanıklı, süratli ve sağlam Kanauel** adı verilen gemilerin inşa edilmesidir.

NOT: Coğrafi Keşifler, Rönesans ve Reform ile Yeni Çağ'da Avrupa'nın ve Dünya'nın çehresini değiştiren en önemli üç unsurdan biridir.

(Kadirga)

(Karavel)

- Coğrafi Keşifler sonrası **İngiltere, Fransa, İspanya, Portekiz ve Hollanda** güçlenen donanmaları, genişleyen toprakları, bu topraklardan gelen hammaddeler ve ilave gelirler ile dünyanın en kuvvetli ekonomilerine sahip olmuşlardır.
- Osmanlı Devleti ise bu süreçte **Akdeniz limanlarının önem kaybedip**, okyanus kenarında bulunan Avrupa limanlarının değer kazanması ve buna bağlı olarak **İpek Yolu ve Baharat Yolu** gelirlerinin azalması nedeniyle ekonomik olarak sıkıntılı bir döneme girmiştir. Osmanlı Devleti'nin elindeki Akdeniz Limanları 1869 Süveyş Kanallarının yapımına kadar ticarete bir durgunluk yaşanmasına neden olacaktır.

Osmanlı Denizciliğinde Kadırgadan Kalyona Geçiş

- Osmanlı Devleti kadırgadan, **kalyona** sömürgeci Avrupalı rakiplerine göre daha geç geçmiştir.
- Bu durumun ana nedeni nadiren Atlas ve Hint okyanuslarına çıkılsa dahi, Osmanlı donanmasının esas faaliyet alanının Akdeniz olmasıdır.
- Ayrıca Akdeniz'deki en önemli ticari rakip Venedik'in de benzer kürekli gemileri kullanması, onları taklip eden Osmanlıları gelişen gemicilik teknolojisinden uzak tutmuştur.
- Bu durum Osmanlı Devleti'nin Akdeniz ve Karadeniz'de donanma gücü olarak rakiplerinin gerisinde kalmasına neden olmuştur.
- Bir diğer neden ise bir Kalyon'un inşa maliyetinin, bir kadırganın dört misli olmasıdır.
- Bunun yanında kürekli tekneler olan kadırgalarda savaş esirleri ücretsiz çalıştırılırken, kalyonlarda tüm personele ücret ödenmesi zorunluluğu bu geçişin maliyetini daha da arttırmaktaydı.
- Osmanlı Devleti'nde kadırgadan kalyona geçiş 17. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren başlamıştır.

(Kalyon)

Osmanlı Donanmasında Revizyon

Osmanlı Devleti'ni denizlerin hâkimi haline getiren gemiciliğin gelişimi 3 dönemde incelenebilir:

- 1. Dönem:** Osmanlı bu dönemde ilk başta Venedik gemi inşa yöntemini kullandı. 1534 yılında Barbaros Hayrettin Paşa Kaptanı Derya oldu ve böylece Osmanlı kendisine has gemi yapmaya başlamış olacaktır. Yaz mevsiminin uzun yaşandığı ve havanın durgun olduğu Akdeniz'de kürek gücüyle hareket eden, her koya rahatça girebilen **kadırgalar** inşa edilecektir.
- 2. Dönem:** bu dönemde bir önceki döneme göre gemilerin boyutlarında bir küçülme başlamıştır. Bu şekilde hareket edilmesinin nedeni, Barbaros Hayrettin Paşa'nın gemi yapım tekniğidir. Bu model: manevra kabiliyeti yüksek, savaşta hızlı hareket edebilen ve rüzgâr gücüne bağlı olmayan gemiler özelliğini taşır.
- 3. Dönem:** XVII. Ortalarından itibaren Osmanlı donanması yerini büyük yelkenli **Kalyon gemilerine** bırakacaktır.

Kürek Gücünden Rüzgâr Gücüne Geçiş

- Osmanlı Devleti donanmada Barbaros Hayrettin Paşa'nın modelini XVII. Yüzyıl ortalarına kadar kullanmıştır.
- Venedikliler hem Girit savunmasında hem de Çanakkale Boğazı ablukasında Kalyonları kullanması nedeni ile Osmanlı Devleti'nde "**Kalyona, Kalyonla karşılık verme**" anlayışını zorunlu kılacaktır.

- 1682 yılından itibaren kalyonların yapılması için Garp Ocaklarından deneyimli insanlar getirilecektir.
- 1685-1699 yılları arasında kalyonla yapılan mücadelelerdeki başarılar kara ordusunun başarısızlığı nedeni ile arka planda kalmıştır.
- 1701 **Bahriye Kararnamesi** ile Kalyon üretimine hız verilmiş ve ebat olarak büyütülüp geliştirilmiştir.

Osmanlı Devleti'nin Denizlerdeki Egemenliği Zayıflıyor

Osmanlı Devleti'nin Karadeniz Hâkimiyetinin Zayıflama Süreci

- Osmanlı Devleti XV. Yüzyılda Karadeniz'e, XVI. Yüzyılda da Akdeniz'e hâkimiyetini tesis etmişti.
- Osmanlının Kırım'ı almasıyla Karadeniz bir Türk gölü olmuştu yani bir iç deniz haline gelmişti.
- Böylece Osmanlı devleti Boğazlar üzerindeki hâkimiyetini tek taraflı olarak kullanma hakkı elde etmiştir. Bu durum Boğazların Kapalılığı ilkesi olarak tanımlanır. Yani Osmanlı Devleti hangi ülkeyi isterse o boğazlardan geçebilir ya da Karadeniz'e girebilir.
- Osmanlı Devleti sadece imtiyaz verdiği ülkeler Karadeniz'e girebilir. Bu durumda Osmanlı devletinin tek taraflı olarak verdiği bir haktı. Yani dilediği zaman bu hakkı geri alma yetkisine sahiptir.
- Osmanlının zayıflamasında ki en önemli etkenlerden birisi Rusya'nın güçlenmesidir. Rus Çarı I. Petro sıcak denizlere inme hayalini Rusya'nın uzun vadeli devlet politikası haline getirmiş ve bu çerçevede 1700 İstanbul Antlaşması ile Osmanlı Devletinden Azak Kalesini alarak Karadeniz'e açılan bir üs elde etmiştir.
- Ruslar **1770 yılında Çeşme'de** demirli bulunan Osmanlı donanmasını yakmışlardır. Bu durum Rusların, Osmanlının Karadeniz hâkimiyeti için bir tehdit oluşturmasına neden olacaktır.

Çünkü Osmanlı devleti donanmasını kaybedecektir.

- Osmanlı Devleti ile Rusya arasında Kırım için yapılan mücadeleler 1792 **Yaş Antlaşması** ile sonuçlanacak ve Ruslar Kırım'ı alarak Karadeniz'e inmeyi başarmış olacaktırlar.

Osmanlı Devleti'nin Akdeniz Hâkimiyetinin Zayıflama Süreci

- Osmanlı Devleti IV. Mehmet zamanında Girit'i (1669) alarak Akdeniz'e tamamen sahip olmuştur.
- Osmanlı devleti Girit'i alarak Akdeniz'e hâkim olmayı ve böylece Akdeniz'de ticari üstünlüğü ele geçirerek Avrupa'yı kendisine bağlamayı düşünüyordu.
- Ancak Avrupalıların **Ümit Burnunu** keşfi bu çabaları olumsuz çıkaracaktır.
- Ümit Burnunun keşfi ile Akdeniz ticareti önemini kaybetmiştir. Atlas Okyanusundaki limanlar önem kazanmıştır.
- Osmanlı devleti Akdeniz ticaretini canlandırmak için kapitülasyonlar vermeye başlayacak ve bunun sonucunda Akdeniz ve Karadeniz ticareti yabancı devletlerin tekeline girmeye başlayacaktır.
- Bu durum Osmanlı'nın önce ekonomik olarak daha sonra yine ekonomik duruma bağlı olarak siyasi açıdan da zayıflamasına neden olacaktır.
- XVI. Yüzyıldan itibaren Avrupa'nın Osmanlı karşısında elde etmeye başladığı başarı yeni ticaret yollarının bulunması ve buna bağlı olarak zenginleşmeleridir.

FETİHLERDEN SAVUNMAYA

- ❖ **Prut Antlaşması-1711**
- ❖ **Pasarofça Antlaşması-1718**
- ❖ **Patrona Halil İsyanı-1730**
- ❖ **Ahmet Paşa Antlaşması-1732**
- ❖ **Belgrad Antlaşması-1739**
- ❖ **Kapitülasyonların sürekli hale gelmesi-1740**
- ❖ **Kerden Antlaşması-1746**
- ❖ **Çeşme Baskını-1770**
- ❖ **Küçük Kaynarca Antlaşması-1774**

OSMANLI-RUSYA İLİŞKİLERİ

18. yüzyılda Rusya'nın uyguladığı dış politikanın iki ana amacı vardı.

- ❖ Balkanlardaki Ortodoksların koruyuculuğunu üstelenmek.
- ❖ Karadeniz, Boğazlar, Akdeniz ve Baltık Denizi'nde hakimiyet sağlayarak sıcak denizlere inmek.

Bu nedenle bu yüzyıl boyunca iki devlet sık sık karşı karşıya gelmiştir.

Prut Savaşı (1711)

- Osmanlı Devleti'nin kaybettiği toprakları geri almak istemesi.
- Rusya'nın Lehistan'ın iç işlerine karışması.
- 8 Temmuz 1709 tarihinde yapılan **Poltava Savaşı'nda** İsveç'in Rusya karşısında yenilgiye uğraması ve **İsveç Kralı XII. Şarl'ın (Demirbaş Şarl)** Osmanlı Devleti'ne sığınması.
- Rusya'nın İsveç Kralını Osmanlı Devleti'nden istemesi, **Demirbaş Şarl'ın** ise Osmanlı Devleti'ni Rusya'ya karşı kıskırtması savaşın nedenleri arasındadır.

Osmanlı Devleti Prut Irmağı kenarında yapılan savaşta Rusya ordusunu ağır bir yenilgiye uğrattı. Ancak **Sadrazam Baltacı Mehmet Paşa** bu durumdan yeterince faydalanamadı. **Rus Çar'ı Petro** barış istemek zorunda kaldı.

Prut Antlaşması (21 Temmuz 1711)

- ⇒ **Azak Kalesi** Osmanlı Devleti'ne geri verilecek.
- ⇒ Rusya bundan böyle İstanbul'da elçi bulundurmayacak.
- ⇒ Rusya Lehistan'ın iç işlerine karışmayacak.

OSMANLI- AVUSTURYA İLİŞKİLERİ

Karlofça Antlaşması sonrası Avusturya'nın ana hedefi bu antlaşma ile alamadığı Güney Macaristan'daki **Temeşvar, Banat, Sırbistan, Bosna-Hersek ile Eflak'ın** bir bölümünü topraklarına katmak ve Balkanlardaki nüfuzunu arttırmaktır.

Avusturya bunu tek başına yapamayacağı için yüzyıl boyunca **Rusya, Venedik ve Lehistan** gibi devletlerle ittifaklar yapmıştır.

- 1715 yılında Mora halkının **Katolik baskısı** nedeni ile Venedik'e karşı Osmanlı

Devletinden yardım istemesi, Venedik **korsanlarının doğu Akdeniz ticaretine ve Hac gemilerine zarar vermesi** nedeni ile Osmanlı Devleti Venedik'e savaş ilan etti ve Mora'yı geri aldı.

- Bunun üzerine sıra kendisine geleceğini düşünen **Avusturya, Venedik'in yanında** savaşa girdi.
- 1716 yılında Avusturya ile Osmanlı Devleti arasında yapılan **Petervanadin Savaşı'nda** Osmanlı ordusu büyük bir yenilgi aldı.
- Sadrazam Damat İbrahim Paşa daha fazla kayıp vermemek için barış istedi.
- Kapitülasyon beklentisinde olan **İngiltere ve Hollanda'nın** arabulucu olması ile bir barış antlaşması yapıldı.

Pasarofça Antlaşması (21 Temmuz 1718)

- ⇒ Kuzey Sırbistan, Belgrad, Eflak'ın batısı ve Temeşvar Avusturya'ya verilecekti.
- ⇒ Dalmaçya Kıyıları, Hersek ve Arnavutluk'taki önemli kale ve limanlar Venedik'e bırakılacaktı.
- ⇒ Mora Yarımadası ve Girit Osmanlı Devleti'nde kalacaktı.

NOT: Pasarofça Antlaşması ile Osmanlı Devleti kendini **Avrupa devletlerinden üstün görme anlayışını terk etmiş** ve Batıyı daha yakından anlayıp tanımaya çalışmıştır. Bu durum **Lale Devri** olarak anılan yeni bir islahat döneminin başlamasına neden olmuştur.

Patrona Halil İsyanı (25 Eylül-25 Kasım 1730)

- ❖ Lale Devri (1718-1730) boyunca önemli islahatlar yapılmasına rağmen bazı devlet adamlarının zevk ve eğlenceye düşkünlüğü halkın tepkisini çekmekteydi.
- ❖ Bu durumun dışında doğuda İran ile yapılan savaşlardan da kötü haberler gelmesi üzerine eski bir Yeniçeri ve hamamlarda tellallık yapan bir Arnavut olan **Patrona Halil** önderliğinde İstanbul'da bir isyan başladı.
- ❖ İki ay süren isyan sırasında Nevşehirli Damat İbrahim Paşa başta olmak üzere bazı devlet adamları öldürüldü veya görevden alındı.
- ❖ Padişah **III. Ahmet**, görevini **I. Mahmut'a bırakmak zorunda kaldı.**
- ❖ İsyanın sorumluları **Patrona Halil başta olmak üzere ortadan kaldırıldı.**

NOT: İsyanın büyümesinde ve destek bulmasında halktan alınan vergilerin arttırılması ve devletin içinde bulunduğu durumun halkta yarattığı memnuniyetsizlik etkili olmuştur.

Prut Sonra Gelişmeler: Osmanlı-Avusturya-Rus Savaşları (1736-1739)

- Avusturya ve Rusya Osmanlı Devleti'ne karşı düşmanca tutumlarına devam ederek Osmanlı topraklarını paylaşmak üzere gizli bir antlaşma yaparak ittifak kurdular. **Buna göre:**
 - ⇒ Avusturya **Bosna-Hersek ve Sırbistan'ı** işgal edecekti.
 - ⇒ Rusya, **Kırım'ı ele geçirip** sıcak denizlere inme emelini gerçekleştirecekti.
- Rusya'nın Kırım ordusunun İran savaşlarında Osmanlı Devleti'ne yardım etmesini engelleyip, Kırım'ın başkenti **Bahçesaray'a** saldırması üzerine Osmanlı Devleti Rusya'ya savaş ilan etti.
- Avusturya daha önce planladığı gibi Rusya'nın yanında yer aldı.
- Yapılan savaşlarda Osmanlı ordusu iki ayrı cephede savaşmasına rağmen Avusturya'yı yenilgiye uğrattı.
- Bunun üzerine Avusturya ile Fransa'nın arabuluculuğunda barış yapıldı.

Belgrad Antlaşması (18 Eylül 1739)

- ⇒ Avusturya Pasarofça Antlaşması ile aldığı Belgrad'ı Osmanlı Devleti'ne geri verdi.
- ⇒ Avusturya'nın desteği ortadan kalkıp kuzeyde İsveç'in de Rusya'ya karşı savaşa girmeye hazırlanması üzerine kısa süre sonra Rusya'da barış istedi ve II. Belgrad Antlaşması yapıldı.

II. Belgrad Antlaşması (3 Ekim 1739)

- ⇒ **Azak Kalesi** yıkılmak şartıyla Rusya'ya verildi.
- ⇒ Rusya buna karşılık Karadeniz'de ticaret ve savaş gemisi bulunduramayacaktı.

NOT: Belgrad Antlaşması Osmanlı Devleti'nin 18. Yüzyılda imzaladığı **son kazançlı antlaşmadır**. Bu antlaşma ile Osmanlı Devleti'nin Karadeniz hakimiyeti son kez onaylanmıştır.

Kapitülasyonların Sürekli Hale Gelmesi (1740)

- **Fransa'nın** Belgrad Antlaşmalarına aracılık etmesindeki ana amaç kendi çıkarları gereği, **güçlü ve Akdeniz'e inmiş bir Rusya'yı istememesidir**.
- Belgrad Antlaşması'nda Osmanlı çıkarlarını savunan Fransa bu desteğinin karşılığında Osmanlı Devleti'nden yeni imtiyazlar istedi.
- 1740 yılında verilen imtiyazlarla birlikte eski tarihli kapitülasyonlar da Fransa adına kalıcı ve sürekli hale getirildi.

Osmanlı Devleti'nin Kapitülasyon Hakkı Tanıdığı Devletler:

1479-Venedik	1774-Rusya
1535-Fransa	1782-İspanya
1579-İngiltere	1823-Sardunya
1615-Avusturya	1830-ABD
1680-Hollanda	1838-Belçika
1737-İsveç	1843-Portekiz
1740-Sicilya	1855-Yunanistan
1746-Danimarka	1858-Brezilya
1761-Prusya	1870-Bovyera

Kapitülasyon: bir devletin başka devletlere tanıdığı iktisadi, hukuki ve sosyal ayrıcalıklar bütünüdür.

NOT: Osmanlı Devleti dışında, değişik dönemlerde Ortadoğu ve Uzakdoğu devletleri de genellikle batılı ülkelere kapitülasyon hakları vermişlerdir.

OSMANLI-SAFEVİ İLİŞKİLERİ VE SAFEVİLERİN SONU

- Safevi Devleti'nin son dönemlerinde İran'da iyice artan mezhep temelli iç karışıklıklar nedeniyle bölge halkının Osmanlı Devleti'nden yardım istemesi üzerine Osmanlı orduları İran'a girdi.
- Aynı dönemde Rusya'nın da İran'ın bu durumundan yararlanmak üzere kuzeyden ilerlemesiyle, **Osmanlı ve Rus orduları karşı karşıya geldi**.
- Bu durum üzerine Fransa'nın arabuluculuğu ile Osmanlı Devleti ile Rusya arasında **İstanbul Antlaşması (1724)** imzalandı ve Kuzey İran toprakları iki ülke arasında paylaştırıldı.

DEĞİŞEN DÜNYA DENGELERİ KARŞISINDA OSMANLI SİYASETİ (1595-1774)

Safevilerin İstanbul Antlaşması'na tepki göstermesi üzerine Osmanlı-İran savaşları yeniden başladı (1730).

Osmanlı Devleti'nin savaşlarda başarı kazanması üzerine İran barış istedi.

Ahmet Paşa Antlaşması (10 Ocak 1732)

- ⇒ Kafkasya Osmanlı Devleti'ne verildi.
- ⇒ Batı İran ve Azerbaycan İran'da kaldı.
- ⇒ Güneyde **Kasr-ı Şirin Antlaşması** aynı kaldı.
- ⇒ Kuzeyde **Aras Irmağı** iki ülke arasında sınır olarak kabul edildi.

NOT: Osmanlı Devleti'nin 16. Yüzyılın başından beri mücadele ettiği Safevi Devleti (1736) tarihi itibarıyla yıkılmış ve Osmanlı-İran ilişkilerinde yeni bir dönem başlamıştır.

Ancak İran'ın antlaşma şartlarına uymayıp saldırılarına devam etmesi üzerine başlayan savaşlar neticesinde yeni bir antlaşma yapıldı.

Kerden Antlaşması (4 Eylül 1746)

- ⇒ Bu antlaşma ile Kasr-ı Şirin Antlaşması hükümlerine geri dönüldü.

NOT: bu nedenle Kerden Antlaşması **tarihte II. Kasr-ı Şirin Antlaşması** olarak da isimlendirilir.

- Antlaşma sonrası İran ile 1775 yılına kadar sürecek bir barış dönemine girildi.

1768-1774 OSMANLI-RUS SAVAŞI

- Lehistan Kralının 1763 yılında ölmesi üzerine, Rusya Çariçesi II. Katerina bu ülkeye asker göndererek Rusya yanlısı bir adamını Leh Kralı olarak seçti ve Lehistan'ı Rusya'ya bağlı hale getirdi.
- İsyen eden Leh milliyetçileri takip eden Rus birliklerinin Osmanlı topraklarına girip Türkleri de öldürmesi üzerine Osmanlı Devleti 1768'de Rusya'ya savaş ilan etti.
- Ancak bu savaşta Rus kuvvetleri **Eflak, Boğdan ve Baserabya'yı** ele geçirdi. Ayrıca Baltık Denizinden hareket eden bir Rus donanması Akdeniz'e inip **Mora Yarımadasında** bir isyan çıkardıktan sonra bazı Ege adalarını ele geçirip, **Çeşme Limanı'nda** demirli Osmanlı donanmasını yaktı (6-7 Temmuz 1770). Bu olay Osmanlı tarihine "**Çeşme Olayı/Vakası**" adıyla geçti.

NOT: Osmanlı ordusu tarihte 4 defa yakılmıştır.

İnebahtı-1571: Haçlı donanması tarafından.

Çeşme-1770 : Rusya tarafından.

Navarin-1827 : Fransız, İngiliz ve Rus donanmaları tarafından.

Sinop-1853 : Rusya tarafından.

- Bu baskında **Hüsametdin Paşa** komutasındaki 30 parçalık Osmanlı donanmasının tamamına yakını Çeşme Limanı'nda yandı.
- **Rus ordularının batıda Tuna Nehri'ni aşip** Bulgaristan'a girmesi, **Kuzeyde Kırım ve Doğu'da Gürcistan'ı işgal etmesi** üzerine Osmanlı Devleti barış istemek zorunda kaldı.

Küçük Kaynarca Antlaşması (21 Temmuz 1774)

- ⇒ Kırım bağımsız olacak, ancak dini yönden halifeye bağlı kalacaktı.
- ⇒ **Azak, Yenikale ve Kerç Kaleleri** Rusya'ya verilecekti.
- ⇒ **Rus ticaret gemileri boğazlardan serbestçe geçebilecekti.**
- ⇒ **Rusya'ya ticari ayrıcalıklar (kapitülasyonlar) verilecekti.**
- ⇒ Osmanlı Devleti Rusya'ya **savaş tazminatı** ödeyecekti.
- ⇒ Rusya işgal ettiği Eflak, Boğdan ve Erdel'den çekilecek, Osmanlı bu bölgelerde:
 - Genel af ilan edecek.
 - Bölge halkına din ve mezhep hürriyetini tanıyacaktı.
 - Halktan bir süre vergi alamayacaktı.
- ⇒ Rusya istediği yerde **konsolosluk** açabilecekti.

NOT: bu antlaşma ile:

- ⇒ Osmanlı Devleti ilk defa **halkı Müslüman olan bir toprak parçasını** kaybetti.
- ⇒ Osmanlı Devleti ilk defa **savaş tazminatı** ödedi.
- ⇒ Karadeniz **Türk gölü** olmaktan çıktı.
- ⇒ Rusya, **Osmanlı Devleti'nin iç işlerine** karışma fırsatı yakaladı.
- ⇒ Rusya ilk kez **kapitülasyon** hakkı kazanmıştır.
- ⇒ **Halifeliğin dini gücü** ilk defa bir amaç için kullanılmıştır.

NOT: tüm bu nedenlerle Küçük Kaynarca Antlaşması Osmanlı Devleti'nin 18. Yüzyılda imzaladığı en ağır antlaşmadır.